

VARGA TÍMEA

Beszámoló a Nyugat-Balkán parlamentjei című kötet bemutatójáról

A Gondolat Kiadó és a Parlamenti Kutatások Központja gondozásában jelent meg 2016 őszén a „Parlamenti kötetek” sorozat második köteteként a Nyugat-Balkán parlamentjeinek működését bemutató monográfia. A mű szerzője Szabó Zsolt alkotmányjogász, egyetemi adjunktus, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatója, emellett az Országgyűlés Hivatalának munkatársa és a Parlamenti Kutatások Központjának külsős tagja. A jog-összehasonlító monográfia hiánypótló a térséggel foglalkozó szakirodalmak sorában. A mű a Nyugat-Balkán fogalmának elemzése után elsőként az egyes államok modernkori alkotmányos fejlődését, parlamentarizmusuk történetét tekinti át, majd az egyes országok (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Macedónia, Montenegró, Szerbia) parlamentjeinek vizsgálata következik. A szerző foglalkozik Vajdaság tartományi parlamentjének működésével is. A parlamentek szabályozási környezetének és felépítésének bemutatása után külön fejezet tárgyalja a térség néhány országára jellemző nemzeti-etnikai összetettségéből következő kérdéseket, majd ezt követi az egyes parlamenti funkciók összehasonlító elemzése.

2016. október 27-én az Országház Varga Béla terme adott otthont a könyv bemutatójának, mely a Parlamenti Kutatások Központja és a Gondolat Kiadó közös eseményeként került megrendezésre. A rendezvény levezető elnöke Erdős Csaba volt, aki a Széchenyi István Egyetem és a Nemzeti Közszerződési Egyetem adjunktusa, valamint a Parlamenti Kutatások Központja titkáráként is tevékenykedik. Az előadások előtt Erdős Csaba röviden szólt a Központ tevékenységéről, amely 2011-ben jött létre a Széchenyi István Egyetem önálló kutatási egységeként, és amelynek elsődleges célja, hogy egyfajta motort adjon a hazai parlamentarizmuskutatásnak. A bemutatásra kerülő kötet kiadása is a Központ bázisán nyugszik.

A meghívott előadók mellett a hallgatóság körében megjelent neves szakemberek is emelték a könyvbemutató színvonalát, így a közönség soraiban üdvözölhettük többek között Hamza Gábort, Kukorelli Istvánt, a Parlamenti Kutatások Központja jelenlegi vezetőjét, valamint Sente Zoltánt, a Központ alapítóját.

Az előadások sorát *Németh Zsolt* országgyűlési képviselő, az Országgyűlés Külügyi Bizottságának elnöke nyitotta meg, aki mindenekelőtt gratulált

a szerzőnek a kiváló munkához és hangsúlyozta, hogy a hat ország történelmi és politikatörténeti elemzését tartalmazó kötet egy hiánypótló munka, mivel kevés olyan Nyugat-Balkánnal foglalkozó áttekintő művet tudna említeni, amit a közelmúlt és a régmúlt történetéről feldolgoztak. Az előadó fontosnak tartotta kiemelni, hogy nem tarthatnánk a kezünkben ezt a kötetet, ha az Országgyűlésnek nem lenne ilyen kiterjedt nemzetközi aktivitása és ez a könyv is arról szól, hogy milyen komoly tapasztalat és ismeret gyűlt össze ebben a tekintetben. Elnök úr felhívta a figyelmet arra a komoly hiányosságra, miszerint a magyar Nyugat-Balkán politikába nem integrálódik kellő mértékben az a tapasztalat, ami a Magyar Országgyűlésben felhalmozódott. Németh Zsolt kihangsúlyozta, hogy a térség egy nagyon fontos, kiemelkedő, ciklusokon átívelő, politikai pártok közötti konszenzust képező és nagyon sok tárcát és nagyon sok államigazgatási szervet egyidejűleg érintő prioritása a magyar külpolitikának. A kormányzati gondolkodásban politikai, gazdasági kitörési pontként tekintenek a Nyugat-Balkánra és ehhez nélkülözhetetlen, hogy ezt a térséget megismerjük. Az előadó kiemelte: a szerző könyve jól illusztrálja azt, hogy már most is komoly ismeretekkel rendelkezünk erről a térségről, de egyre inkább fontos, hogy elmélyítsük tudásunkat ebben a tekintetben.

Elnök úr hangsúlyozta, hogy a hat nyugat-balkáni ország mindegyike egy meghatározott, saját pályáján mozgó társadalom és mégis a sok párhuzam, a sok kölcsönhatás miatt indokolt ennek a térségnek az együttes kezelése. Ami különösen összeköti a nyugat-balkáni térséget, az az etnikai kérdésnek a nagyon intenzív jelenléte, amit a könyv szerzője is megkülönböztetett figyelemmel érint, és nagyon alaposan megvizsgálja azt, hogyan tudják a parlamentek leképezni ezeknek az országoknak az interetnikus jellegét. Az etnokrácia kifejezést a szerző előszeretettel alkalmazza és megpróbálja a kötetben körbejárni és egy etnikai elvű hatalomgyakorlásként újraértelmezni. Németh Zsolt kiemelte, hogy az interetnicitás megértéséhez nagyon sok nemzetközi mintát és példát sorakoztat fel a szerző, felhasználva a belga mintát, az ukrainai helyzetet és a svájci analógiát. Elnök úr úgy látja, hogy a könyvnek végső soron az a sugallata, hogy nem lehetséges az autonómiaformáknak a tiszteletben tartása nélkül hosszú távon stabilitást teremteni a Balkánon és ez a magyar külpolitika számára is nagyon minősítetté teszi a Nyugat-Balkánt. Ebben a kérdésben Németh Zsolt utalt arra a vonatkozásra, hogy az európai uniós perspektíva gyakorlatilag a Nyugat-Balkánnak az egyik demokratikus átalakítását meghatározó módon elősegítő összetevője. Az Európai Uniónak van egy komoly transzformációs szerepe, funkciója, amit mi is megtapasztaltunk itt Közép-Európában, de a Nyugat-Balkánon ez még pregnánssabban jelentkezik. A felszólaló kiemelte még egy izgalmas, és a szerző által is nagyon hangsúlyosan elemzett vonatkozását a Nyugat-Balkánnak, nevezetesen azt, hogyan lehet kikényszeríteni interetnikus modelleket nemzetközi közbeavatkozással. Németh Zsolt az előadás végén ismét hangsúlyozta, hogy milyen fontos Magyarország számára ez a térség, amely nagyon közel van,

nagyon komoly lehetőséget hordoz, ugyanakkor a kockázatai sem hanyagolhatóak el. Mindez különösen kiemeli a szerző által elkészített munka értékét és bízunk abban, hogy a Magyar Országgyűlés hírneve ebben a térségben az elkövetkezendő évtizedekben csak nőni fog.

Ezt követően *Horváth Zoltán* az Országgyűlés Európai Unió Technikai Segítségnyújtás projektjének vezetője szólalt fel. Az előadó kifejezte örömét a könyv megszületésével kapcsolatban és hangsúlyozta, hogy a mű azért is egy hiánypótló munka, mert Magyarország számára nagyon fontos térséggel foglalkozik. Az előadó is megerősítette, hogy valóban nagyon aktív a magyar Országgyűlés ebben a térségben, az összes uniós parlament közül messze a legaktívabb és ezért nem véletlen, hogy egy magyar szakértő készítette ez a művet, aki egyben egy országgyűlési tisztviselő. Ezután *Horváth Zoltán* a magyar Országgyűlés intézményfejlesztési tevékenységéről, a munka fontosságáról, annak jellemzőiről beszélt. Tekintettel arra, hogy előadásának szerkesztett változata megjelent a jelen lapszamban,¹ ezért e helyütt csak igen rövid összefoglalóját adom a könyvbemutatón elhangzottaknak.

Az előadó elmondta, hogy már régóta zajlik a Nyugat-Balkán parlamentjei és az Országgyűlés közötti kapcsolatok erősítése, ami 2004-ben kezdődött. Ebbe a politikai szinten elindult folyamatba kapcsolódik az a szakmai felkészítési munka, amit már körülbelül 10 éve végez az Országgyűlés Hivatala a Külügyi Igazgatóság vezetésével. Ennek az az eredménye, hogy ma az Országgyűlés messze a legaktívabb a csatlakozási felkészítő projektek, programok végrehajtásában. A magyar parlamenti technikai segítségnyújtás általában – a teljes egészében uniós forrásból megvalósuló – ún. twinning (ikerintézményi) program keretében történik. Az eddigi leghosszabb együttműködés Koszovó parlamentjeivel alakult ki, ahol jelenleg már a harmadik ilyen program fut. *Horváth Zoltán* hangsúlyozta, hogy ezekkel a programokkal tulajdonképpen Magyarország hírnevét öregbítik, valamint erősítik Magyarország és ezen országok közötti kapcsolatokat is.

Az előadó kiemelte, hogy a szerző kiválóan bemutatja ezen országok parlamentjeinek jellegzetességeit, amelyek rávilágítanak arra, hogy a megoldásokat mindig a helyi lehetőségekre kell szabni, nem lehet az uniós mintákat, a nyugat-európai modelleket, de még a magyar mintákat sem egy az egyben másolni ezekben az országokban. *Horváth Zoltán* nagyon fontosnak tartja, hogy még több ilyen program valósuljon meg és egyre több magyar intézmény járjon hasonló úton, mert akkor több, a szerző könyvéhez hasonló mű születhetne a térségről a tisztviselők tollából.

A felszólalások sorát *Halász Iván* professzor úr, a Nemzeti Közszerzői Jogi Intézet vezetője folytatta, aki egyúttal a könyv egyik lektora is.²

¹ HORVÁTH Zoltán: „A Magyar Országgyűlés intézményfejlesztési tevékenysége a délkelet-európai térség parlamentjeiben, különös tekintettel a Nyugat-Balkánra.” *Parlamenti Szemle* 2017/1. 139.

² HALÁSZ Iván: „Recenzió Szabó Zsolt: A Nyugat-Balkán parlamentjei című könyvéről”. *Parlamenti Szemle* 2016/2. 178.

A professzor úr elsőként az összehasonlító jog lényegét vizsgálta tekintettel arra, hogy a mű az összehasonlító parlamenti jog egyik eredménye és a mű szerzője is összehasonlító alkotmányjogászként határozza meg önmagát. Az előadó a mű témaválasztása kapcsán hangsúlyozta, hogy a Nyugat-Balkán, mint földrajzi fogalom régi, a politikában, az alkotmányjogban azonban viszonylag új, ami az elmúlt egy-két évtizedben került a köztudatba politikai értelemben. Az előadó reményét fejezte ki, hogy hosszú távon a Nyugat-Balkán egy zsugorodó, nem pedig bővülő térség lesz, tekintettel arra, hogy halad a térség integrálódásának folyamata.

Ezután Halász Iván azt vizsgálta, melyek azok a közös hasonlósági elemek, amelyek a Nyugat-Balkáni térséget összekötik és amelyek indokoltá teszik ennek a térségnek a kutatás szempontjából együttes kezelését. Az előadó négy közös vonást említett: az első a háborús vagy a háború közeli helyzet közvetlen tapasztalata, a második a viszonylag bonyolult struktúrájú államszervezetek kialakulása, a harmadik az alkotmányozási folyamatokra gyakorolt erős külföldi befolyás, a negyedik közös vonást pedig az etnokratikus modellek jelentik. Az előadó kiemelte, hogy az összehasonlítást indokoltá tevő közös vonásokat a könyv nagyon jól bemutatja. A kötet további komoly előnye, hogy a parlamentarizmust nemcsak országos, központi szinten kutatja, hanem szubnacionális szinten is, így például a szerző a művében nemcsak a szerb állami parlamenttel foglalkozik, hanem a vajdasági törvényhozást is bemutatja. A hasonlóságok mellett a térségen belül vannak különbségek is, amelyek szintén indokoltá teszik az összehasonlító kutatásokat. A Nyugat-Balkánról szóló bevezető után Halász Iván a könyv előnyeit méltatta, így többek között azt, hogy a könyv minden kérdésre reflektál és igyekszik bemutatni ennek a térségnek a közjogi struktúráját a maga bonyolultságában. A monográfia az összehasonlító megközelítésnek mind a két módszerét használja. A történeti vonatkozásokat tárgyaló első részben a szerző országonként halad, a parlamenti intézményekkel foglalkozó második részben pedig intézményenként és az egyes országokból hoz konkrét példákat. Az előadó ismételten hangsúlyozta, hogy egy hiánypótló munkával állunk szemben, amely hasznos, érdekes, olvasmányos, és ez a kutatás mindenképpen folytatandó. A nyugat-balkáni kutatást célszerű kiterjeszteni gazdasági és más egyéb vonatkozásokra, kérdésekre is, amelyek közül jó néhányat már érintett is a szerző, így például az alkotmánybíráskodás kérdését.

Ezután *Smuk Péter* docens, a Széchenyi István Egyetem Alkotmányjogi és Politikatudományi Tanszékének vezetője, a mű másik lektora szólalt fel. A tanszékvezető úr azzal kezdte, hogy ha kelet-európai vagy balkáni államok politikai-alkotmányos rendszeréről beszélünk, akkor ez már mindenképpen az érdekességét, izgalmasságát adhatja ennek a kötetnek, hiszen alkotmányos szempontból Európa keletre lejt, és – Kukorelli István hasonlatával élve – a politikai szereplők itt a keleti térfelel sokkal mélyebb talajon játszanak. *Smuk Péter* is kihangsúlyozta, hogy a vizsgált könyv egy szépen megírt ösz-

szeheasonlító monográfia, és az összehasonlító művek előtt álló kihívások közül a már elhangzott nyelv ismerete és a regionális vizsgálati tárgy mellett még egy szempontot említett. Nevezetesen azt, hogy bár a nyugat-balkáni államok jogrendszere, az alkotmányok, a házszabályok jól megismerhetők angol és német nyelven, ugyanakkor a valóság ismerete egy további vizsgálati szint, ismerni kell ezeknek az intézményeknek a gyakorlatát is. Az előadó kiemelte, hogy a könyvben nagyon sok információt találunk az egyes parlamenti jogi vagy alkotmányos intézmények működéséről. Smuk Péter a könyv olvasásához egy virtuális könyvjelzőt ajánlott, melynek kulcsfogalma a szuverenitás és az önrendelkezés. A szuverenitás több szintje jelenik meg a könyvben, több szinten lehet vizsgálni ebben a tekintetben. Lehet vizsgálni a nemzetek, az etnikumok önrendelkezése szintjén, az előadó hangsúlyozta, hogy az ezeknek az együttélését szabályozó alkotmányos keretek elemzése a könyvben nagyon szépen megírt és üdvözli azokat a kitekintéseket, amelyek a nem balkáni országoknak a megoldásaira vonatkoznak. A másik szint az állami szuverenitás szintje, annak vizsgálata, hogy ezek az államok milyen módon kapták vagy alkották meg alkotmányos berendezkedésüket, az európai minták követése mennyire önként ment végbe. A következő szint, amire az előadó bővebben is kitért, az a parlamenti szuverenitás kérdése, a parlamentek szuverenitása az alkotmányos rendszeren belül, annak vizsgálata, hogy az adott ország alkotmányos rendszerében milyen helyet foglal el a parlament. A parlamenti szuverenitást több szempontból lehet vizsgálni, így például abból, hogy az államfői vagy kormányzati hatalom milyen erős, vagy az adott alkotmánybíróságok felülvizsgálata mennyiben korlátozza a parlamentek működését, döntéseit, a parlamentek milyen hatással vannak az alkotmánybíróságok működésére. A belső parlamenti jog elemzésében is meg lehet vizsgálni ezt a szempontot, a belső parlamenti jog, a házszabály egyes intézményeinek működése kapcsán láthatóvá válik az, hogy az adott parlament milyen helyet foglal el a hatalommegosztás és az adott ország politikai rendszerében. Az előadó hangsúlyozta, hogy a mű szépen áttekinti, alaposan elemzi az alkotmányos és házszabályi rendelkezéseket, statisztikákat és konkrét számokat találunk a kötetben, valamint megismerhető a műből a gyakorlat, az alkotmányos intézmények működése is. Végül Smuk Péter leszögezte, hogy a monográfia nagyon értékes és hasznos olvasmány és ismételten gratulált a mű megírásához.

A könyvbemutató végén a szerző röviden reflektált az elhangzottakra és beszélt a könyv megszületésének körülményeiről is. A Németh Zsolt által elmondottakhoz kapcsolódva hangsúlyozta, hogy az etnokrácia számára is egy pejoratív csengésű szó, nem kifejezetten a homogenizáció értelmében használta, hanem a demokráciával ellentétes fogalomként. A szerző elmondta, hogy a könyvben a közjogi összefüggéseket vizsgálta, nem volt célja a tényleges hivatali munkafolyamatok leírása, bemutatása. A közjogi rendszert, az alkotmányt, a törvények, illetve a házszabály elérhető és nyilvános jogalkotá-

si forrásait vizsgálta és ezt vetette össze. Szabó Zsolt elmondta, hogy a könyv két év kutatómunka eredményeként született meg és hangsúlyozta, hogy a kötet megírása egy vállalt feladat volt, egy részt, egy kutatási fehérfoltot felismerő feladat, ami egy önmotiváció gyümölcse.

Kulcsszavak: könyvbemutató, Nyugat-Balkán, parlamentek, jog-összehasonlítás, etnikai kérdések

VARGA TÍMEA
jogi szakreferens,
Országgyűlési Könyvtár,
varga.timea@ogyk.hu